

Apostolorum; aliquotque diebus ibi exspectatis, cum nit sibi proficere sentiret, infecto negotio tristis ad propria repedavit. In tenebris itaque et fere in umbra mortis residens, dies suos lugebat, quippe qui cum aliis quia videbant inhabitans, ad augmentum doloris sui lumen eorum retractabat. Peragratis ergo, ut prædiximus, multorum sanctorum oratoriis, ejusdem desiderii causa devote ad virginis hujus memoriam pervenit, ibi fidei fervore succensus extensis in cælum manibus, in abdito cordis illud Davidicum decantabat, « Dominus, inquit, salus et illuminatio mea (Psal. xxvi, 1). » Ex toto quoque corde ad sanctissimam conversus virginem, suam ei attentius commendabat devotionem. Exaudita est ergo et in hoc devotissima sanctæ hujus virginis interventio; et ad ejus supplicem deprecationem Harvens, quia fideliter in oratione præstitit, non est fraudatus a desiderio suo. Sunt et alia multa, charissimi, virginis hujus miracula, quæ, sicut diximus, ad nostram non pervenere notitiam; verum super manifestis et incognitis sanctissimam nos Dei oportet collaudare magnificentiam, qui, per imitabile fragilioris sexus exemplum, tam fragiles ad æternæ vitæ incessanter invitat præmium sempiternum.

EPILOGUS.

22. Nos itaque, fratres, qui licet corporalibus utamur oculis, cæci tamen sumus in anima; qui terrestribus nimis intenti, prave postponimus cœlestia: qui temporalibus inhiantes, nihil pendimus spiritualia; jam vel aëro hujus patronæ nostræ,

A beatissimæ videlicet virginis Godebertæ, virginis-tem sedulo imploremus: utque apud divinam, cui infatigabiliter deservivit, majestatem, pro nobis suppliciter intercedere dignetur, retractemus devotam in Dei famulatu virginis hujus instantiam; admiremur ejus precibus acclinem, ut ita dicam Salvatoris nostri clementiam. Audivimus modo quia cæcus hic Harvens, cum super cæcitate sua nihil a sanctis impetrasset apostolis, per hanc tantam virginem visum recepit: credamus et nos per eandem, cordium nostrorum cæcitatem, si bene querimus, a Deo vere illuminari. Audivimus paralyticum Gregorium, paralysis suæ, hac mediante, suscepisse remedium: credamus et nos, si ex corde penituerimus, per eam sanandos, qui omnibus, proh dolor! animæ destituti officiis, viam incedere pigritam virtutum. Legimus lampades, quas in ejus exstinxerat oratorio, subito igne inflammatas: credamus et pro certo habemus, spirituales animarum nostrarum tenebras, hac interveniente divinitus posse inflammari. Jam vero, dilectissimi, corda cum manibus ad Dominum erigamus in vera confessione, et in indissimulata penitentia precibusque multimodis faciem ejus præveniamus: quo virginis hujus meritum, quam nobis proposuit in exemplum, quæque pro ejus vera dilectione carnalium abdicavit fœdera septiarum, gravi nos exutos corpore, unigenito filio suo Christo Domino nostro concorporari concedat, in cœlesti collegio sanctorum angelorum, per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

RADBODI SERMO

DE ANNUNTIATIONE BEATÆ Mariæ VIRGINIS (22).

Actes de la Province eccles. de Reims, II, 100.

LECTIO PRIMA.

Audivimus, fratres dilectissimi, pastorem illum ovium de vili et servili ovium custodia in regni solio divinitus sublimatum, David, inquam, prophetam, imo psalmistam magnificentum, ad Dei magnificam laudem intente omnia invitante cum in extremo psalmorum dicit: « Omnis spiritus laudet Dominum. » Dixerat quidem in eodem psalmo superius: « Laudate Dominum in sanctis ejus. » Hortatur ergo psalmista David laudari Dominum in sanctis suis, corpus videlicet in membris, Dominum in servis, in creatura Creatorem, in militibus regem, in discipulis magistrum, in his quæ videntur, invisibilem Creatorem omnium nostrum. Ad hujus etiam laudationes omnem quoque spiritum invitat, rationa-

bilia scilicet (brutaque animalia; et bruta enim Deum collaudant, cum suo ipsorum jure naturæ secundum divinam dispositionem Domino creatori obtemperant. Laudatur siquidem Dominus in sanctis suis, cum per eos operans, corda illuminat perfidorum, virtutem largitur miraculorum, eorum beneficiis infirmi sustentantur, et prævaricatione prima a paradiso expulsi postmodum cœlestis regni hæredes revocantur.

LECTIO SECUNDA.

Cum ergo, sicut dictum est, in sanctis suis Dominum suadeat laudari, in ea et per eam eum præcipue docet honorari per quam ipsorum omnium sanctorum redemptionis summa processit, sancti-

(22) Ce sermon se lisait autrefois, en forme de leçons, aux matines de l'Annonciation, dans plusieurs églises du diocèse de Noyon.

sima videlicet Maria genitrix Domini nostri Jesu Christi, quæ ad enervandam mortis violentiam, ad restituendam nobis regni cœlestis hæreditatem virgo concepit, virginitate manente peperit, virginitatis sigillum non in conceptu, non in partu, nec etiam post partum amisit. Mira et ineffabili Dei dispensatione, caro processit ex carne nulla carnali procreata commistione. Quid ergo, fratres; audiat charitas vestra, quod refutat pravitas hæreticorum, quod contradicit infidelitas Judæorum, quod ex corde credere oportet catholicam Ecclesiam Christianorum. Sanctissima siquidem virgo Maria, sicut vos credere non diffidimus, de regali tribu orta, hodie salutata est ab angelo, hodie concepit in utero, obumbrata est hodie a Spiritu sancto; ait enim angelus ad eam: « Ave, Maria, gratia plena; Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. »

LECTIO TERTIA.

Benedictam virginem in mulieribus, id est inter mulieres, confitetur: quæ se post annuntiationem partus divini tanquam devota et humilis ancillam se profiteri non veretur. « Et benedictus, inquit, fructus ventris tui. » Benedictum fructum ventris ejus prædicit: per eum enim primi parentis maledictione deleta, in omne genus credentium benedictio benedicenda descendit. Et vere benedicenda quæ dispersa congregat, fracta consolidat et perditam restaurat. (Indicibili autem admiratione visionis et salutationis angelicæ virgo turbata, humanæ fragilitatis subreptione aliquantulum tremefacta, quid intra se cogitaverit, quidve in corde suo revolverit divinum illum symmystam non sefellit, paranympum angelicum latere non potuit.) Imo ad cogitata tanquam ad manifestata respondit. Ait enim, Times virgo? ne timeas; turbata es? ne turberis. Gratiam apud Dominum invenisti, per quem et benedictus est fructus ventris tui. « Ecce enim concipies, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum, » id est Salvatorem, Salvatorem videlicet omnium suorum. Ad hanc consolationem angelicam virgo puellula paululum respirans, submisso vultu: Quomodo, inquit, fiet ut pariam, quæ pariendi nunquam experta sum materiam. Puerperii delectamenta non pertuli, muliebria nullo modo perpessa sum, virum insuper non cognovi? Quid, inquit angelus, frustra expaves? mirabilem mirabiliter concipies, quia « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi: quod enim ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei. » Nascetur, inquit, Sanctum. Quid sanctum? Sanctum sanctorum. Quid est sanctum sanctorum? Filius, inquit, Dei. O promissio desiderata, conceptio immaculata, partus admirabilis et salutaris!

LECTIO QUARTA.

Primæ parenti nostræ dictum est: « In dolore concipies, et paries; » sanctissimæ autem dictum est Virgini: « Virtus Altissimi obumbrabit tibi; » sicut enim pluvia in vellus, sic in uterum virginis promissa Dei descendit virtus. Incarnatus est Filius

Dei ex Spiritu sancto, filius hominis virginalis factus in utero, processurus inde tanquam sponsus de thalamo suo. Quid ad hæc tibi, Maria, cogitas? Quid mater inviolata tecum retractas? Age, qui credunt Dominicæ Annuntiationi congaudeant sanctæ hujus puellulæ devotissimæ responsioni. « Ecce, inquit, ancilla Domini. » Virgo es nec viro humillata mater eligeris, matribus præferenda, mater Salvatoris et regis, et te ancillam profiteris. Humilitas vera humilitatem tuam respexit, ex te enim exiet sancta illa humilitas ad cujus imperium omnis ruet superbia, ruent portæ inferorum, et fideles suos introducet ad regna cœlorum, « Ecce, inquit Maria, ancilla Domini. » Cum se hujus sponte confitetur conditionis, non abnegat se Dominicæ jure subesse dominationi: « Ecce, inquit ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. » Fiat illud, optantis est et non imperantis. Fiat ut Redemptoris nostri presentia per me ancillulam suam suis subveniat fidelibus quos hactenus diabolicæ sortis absorbulit interitus, diabolica trucidavit ferocitas, et ad ultimum in inferno inferiori malignorum spirituum insatiabilis deglutivit voracitas. Sic itaque verus veri Dei Filius annuntiatus ab angelo, virginis hodie conceptus est in utero, unde et festività hæc hodierna Annuntiatio Domini est nominata.

LECTIO QUINTA.

In hac igitur sancta celebritate, fratres charissimi, redemptionis nostræ principia veneremur, devotissimas animarum nostrarum hostias Deo devotissime offeramus, ut ad promissæ reparationis sanctæ sanctissima gaudia per eundem Christum securi pervenire valeamus. Hujus itaque festivitatis solemnitas certo in termino, octavo videlicet Kalendarum Aprilis, sicut prædiximus, visitatio angelica dedicavit, Spiritus sancti obumbratio consecravit, sanctorum Patrum auctoritas in eodem sancto Spiritu celebrandam confirmavit. Sed quia plerumque diebus Dominicæ Passionis sive Resurrectionis, in quibus memoria sanctorum fieri prohibetur, eam contigit evenisse, a sanctis Patribus, in quodam Ecclesiæ Toletanæ concilio didicimus, statutum esse xv Kal. Januarii quoties sic evenerit solemniter reformandam. Quatenus et dies Domini ex debito celebrentur, et sanctæ Annuntiationis devotissima solemnitas non negligatur. Ex hac igitur constitutione anno Dominicæ Incarnat. 1081 ante Palmarum diem, quinta feria, festivitatis terminum contigit accidisse quam, ob decretum concilii, neque populus celebravit, neque sacerdotalis dignitas, prout sui est officii, celebrandam denunciavit. Exiit ergo populus ad opus servile, hi agricultura, hi cultu vinearum, nonnulli artificio, alii fabricandi seu resarciendi officio insudantes, uterque sexus diversis laboribus studebant intendere. Verum quia hæc virgo sanctissima indignanter pertulit, eadem ipsa die mirificè declaratum esse voluit. Poterat siquidem regina cœlorum violationem diei suæ, ignominiam solemnitatis suæ vehementius et in validiori masculorum sexu non

immerito ulcisci; sed pia pietatis gratia, cum comota esset, iram refrenavit. Domina in ancillulam, regina in satis vilem personam, quia operando deliquerat, misericorditer, ut alii castigarentur, proplavit.

LECTIO SEXTA.

Erat quidem tunc temporis in Gallia, in suburbio scilicet Noviomicæ urbis, quædam puellula, Eremburgis nomine, eodem nata in suburbio, eodem generata populo; pauper quippe orta de pauperculis, et ideo intente operabatur in laboribus suis. (Arte ac manu victum quærebat, textili opere secundum sui consuetudinem sexus illaborabat.) Dum vero eadem die, prout in nendo moris est mulieribus, filum saliva madefaceret, filum idem linguæ inhæsit, utraque quasi conviculata distorsit. Labio intumescenti lingua pene obmotuit. Quid ageret? evellere nitens incassum insudabat. Ab aliis aminiculum clamans, nihil sibi proficiebat. Præ nimio jam dolore os ejus deturpaverat saliva coagulata in spumam, et labia linguæ connexa vim naturaliter expuendi amiserant. Fiebat puella et vehementer angebatur. Dolebant et astantes qui ei ex animo compatiebantur. Ab hoc infelici spectaculo fortuito mater ejus aberat, sed vicinis concurrentibus evocata, ut filiam quasi jam exanimem vidit, exanimis et ipsa divino eam judicio talia pati denuntiabat, quia ei pater suus die præcedenti festivitatem sanctæ Mariæ propediem celebrem futuram innotuerat. Conabantur vicini aliquod ei medicinæ ferre remedium, sed nesciebant sacratissimæ virgini quam ad indignationem provocaverat hujus curationis reservari miraculum. Sapientiori tandem usi consilio, miseram illam ad impetrandam cœlitus indulgentiam sancto confessori præsentaverunt Eligio, qui dum adviret, doctrina et virtute mirabilis, hodieque frequentius Deo disponente, ut ipsi oculis nostris vidimus, virtutum declaratur miraculis. Ad ejus sepulcrum vota voventes preces Domino cum lacrymis offerentes, infecto negotio rediere. Quod tamen postmodum actum est in ea pio suo interventu credimus sanctum obtinuisse. In tanto igitur plebis conventu misericors ille solus qui revelat parvulis et abscondit sapientibus, miserorum miseratus miseriam, sua ipsius in missione, ad matris suæ matrem eos direxit ecclesiam, ut ejus liberaretur meritis in quam peccaverat, et ejus absolveretur precibus quam tenere offenderat. Igitur itaque ad Sanctæ Mariæ principale monasterium, fit innumerabilis concursus civium, hi lacrymis profusi, tacitis illi precibus divinam exorant clementiam, ut a paupercula illa remove dignetur tam severæ ultionis sententiam. Videres undique laborantium projici utensilia, labores manuum, et omnia penitus artificum abnegari opera, qui peccaverant emendationem culpæ promittere, eos et alios solemnitate se ulterius devotissime celebraturos ex toto corde vovere.

LECTIO SEPTIMA.

Interea dum et Sanctæ Mariæ festinant basilicam,

A sacerdos quidam non adeo sanæ mentis fortuita in eis obviam; inquisiti cum ei respondissent, similitum quasi pro quæstu æstimans: Ego, inquit, vestris condescendam gemitibus, et dolentis hujus puellulæ ad præsens fidelis ero medicus; et hæc dicens filii dependentia violenter arripuit, violentiam traxit; sed cum attrahente pene jam lingua evelleretur, ad gemitum puellulæ vehementer expavit, et in conspectu populi se peccasse confessus, ab incœpto confusus abstinnit. Pervenient interim ad pontificalem sedem sanctæ Noviomiensis Ecclesie. Sistitur ante altare sacratissimæ semper Virginis lugens mater cum filia, sacerdotes cum populo, ejusdem Dei Genitricis compuncte sollicitant suffragia, ut postposita offensione, quod sermone ipsius creditur, pietatis in eam convertat viscera, quo ad ejus liberationem et gratiæ Deo per eam referatur, et solemne hoc festum in sæcula sæculorum eo in urbe solemniter celebretur. Magna siquidem utriusque sexus multitudo confluxerat in ecclesiam obsecrantes et fideliter præstolantes super pessimum illius passionem divinam cœlitus indulgentiam. In corde contrito et humiliato sacerdotes benedicebant Dominum, imo concordi omnes unanimiter gloriosæ Virginis clementiam deprecabantur, quo eorum lacrymis benignitate solita compateretur, et præmortuæ jam puellulæ vincula dissolvere non dedignaretur. (Tantis demum Virgo beatissima lacrymarum reflexa precibus) Judicium veritatis in misericordiam, apud eum qui per eam ad ereptionem miserorum in mundum venit. Oppressæ impetravit levamen et in conspectu astantium mirabili gratia vinculorum concessit resolutionem. Nam cum anxietate nimia exæstuans gemitu tamen quo poterat veniam postulans, ejusdem sanctæ Mariæ virginis altare flebiliter deoscularetur, gratia divina cœlitus adfuit, ad confirmandam fidem et devotionem fidelium, quod sua ipsius puellulæ, quod sacerdotis prædicti, seu parentum non potuit violentia, in conspectu astantium labellulo vinculum misericorditer excussit: lingua tamen ad amplificandam Christi et Genitricis suæ gloriam, sub eodem adhuc tortionis genere paulo postea cruciata remansit. Et ecce iterum populus ad lacrymas devotionis Deo pro percepta jam remissione reddunt gratias, compunctione devotiori Deum postulantes, ut qui benigne cœpit, benignius et ipse perficiat. Benignitas tandem Salvatoris nostri preces suscepit humilium per intercessionem gloriosæ semper Virginis, remissionis inmisit antidotum, et ad refrigerandum intumescentis linguæ ardorem suavissimi roris clementer infundit stillicidium.

LECTIO OCTAVA.

Rejecto siquidem miseratione divina filo et resoluta ex toto lingua, imo recepto ad plenum loquendum officio, gratiarum quam maxime actiones referuntur, lacrymæ in gaudia, gemitus in organa convertuntur. Fit lætitia magna in populo, undique laudes Domino personant, signis ecclesie concerpantibus, Te Deum

laudamus, spirituales clericorum ordines devote A
jubulant, utriusque sexus viris et mulieribus Deum
laudantibus voce qua poterant. (Quia igitur pro re-
cepta sanitate quæ ad altare sanctissimæ Virginis
offerret in promptu paupercola non habuit, se ipsam
ejus amodo capitalitiam astantium consilio gratanter
dedit,) sicque post immensas gratiarum actiones qui
prius pro compassione compungebatur, postmodum
præ gaudio populus devote illacrymatus abscessit.
Ex hinc itaque, fratres, quandoquidem de conce-
ptione Domini disseruimus, aliquantulum sua ipsius
gratia ad ipsam de qua conceptus est virginem scri-
bendi convertamus calamum, et in laudibus ejus
saltem parum immoremur, de cujus intemerato
utero mirifice tantum nos Redemptorem suscepisse
gaudemus. Hanc enim virginem sanctam, Deo de-
votam, ineffabilem et omnibus præferendam fideles
quique ante adventum Domini votis fidelibus exspe-
ctabant, prophetæ sanctissimi sancto in Spiritu ad-
mirabilem ejus conceptionem prædicabant, et licet
venturæ glorificationis non nossent terminum, per
eam tamen et sibi et futuris quibusque fidelibus
(interminabile præstolabantur salutiferæ redemptio-
nis suffragium.) De hujus enim glorificatione virginis
propheta Isaias nos docet: « Egre dietur, inquit,
virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascen-
det; » et iterum idem propheta expressius: « Ecce,
inquit, virgo concipiet et pariet filium, » sic de Vir-
gine propheta: « Ecce, inquit, virgo concipiet. »
Angelus autem ad eandem Virginem: « Ecce, inquit,
concupies et paries filium, » etc. Audiant fideles non
dissona prophetæ verba et evangelistæ. Admirantur
ineffabilem virginis fidem et ineffabiliorum concep-
tionem Christi. Christi conceptionem dicam, an
virginis? sed, ut verius fatear, et Christi dicam et

virginis. Femina quidem concepit, et homo est con-
ceptus, virgo eadem femina concepit, et conceptus
est idem homo Christus. (Quicumque igitur hac
conceptione se redemptos non deestimant,) in hac
solemnitate filio et matri congaudeant. Filii matrem
venerentur in exultatione, collaudent filium matris
in sancta devotione; ut sicut laus discipuli honor
est magistri, sic et veneratio virginis gloria sit
Christi, et impleatur prophetæ David admonitio:
« Laudate Dominum in sanctis suis. » Nunquid enim
et in hoc non condecet laudari Christum in sancta
sua Genitrice, cum post multa et innumerabilia quæ
per eam operatus est miracula suæ ad honorem
solemnitatis puellæ quam prætexuimus tam cle-
menter dignatus est subvenire? Sed quia populus
D ille Noviomensis se ad augendam fidem credentium
exauditum cognovit, quia in palam miracula mira-
biliter ad honorem sanctæ Virginis perpetrata fide-
liter percepit, solemnitatem hodiernam usque ad
diem Cœnæ Dominicæ illo in loco in perpetuum novit
celebrandam, sanctorum quidem Patrum conciliis
non dissentientes, verum se Domino post tanti ma-
nifestationem miraculi plenius et in hoc servituros
non dissidentes. Celebremus igitur et nos, fratres,
devotissime solemnitatem sanctæ hujus Annuntia-
tionis. Credamus nobis per hanc provenisse plenissi-
me bonum redemptionis, per eandem quoque
fideles percepturos esse perpetuæ gaudia resur-
rectionis, ad quæ nos perducatur idem Filius Dei et
hominis qui natus ex Deo Patre ante tempora Deus,
C ex Spiritu sancto in tempore a matre homo con-
ceptus, cum eodem Patre in unitate ejusdem Spiritus
sancti, vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum.
Amen.

RADBODI EPISTOLA

AD LAMBERTUM ATREBATENSEM EPISCOPUM.

(Vide in Lamberto circa an. 1115.)

RADBODI CHARTÆ.

I.

*Charta qua Radbodus Noviomensis episcopus altari de
Capi ecclesiæ S. Petri Cluniacensis concedit. In
qua declaratur episcopi auctoritas in monachos Ec-
clesiarum præpositos et in abbates.*

(Anno 1086.)

[MARRIER, *Hist. S. Martini de Campis*, p. 340.]

Ego RADBODUS indignus Noviomorum episcopus,
notum volo fieri quibuscunque fidelibus, altare de

D Capi tunc Dei timore, tunc monachorum interventu,
me de manu Rodberti Peronensis, et hæredum ejus
quibus ex beneficio contingebat, recepisse; et eccle-
siæ Sancti Petri Cluniacensis ad remissionem pecca-
torum meorum, assentiente, imo precante, clero
sanctæ Mariæ, perpetim habendum concessisse; ea
videlicet ratione, ut sacerdos mihi serviens susceptæ
curæ animarum reddat rationem, et mihi næisque